

Streszczenie

Dwulatki i dzieci, które posługują się kombinacjami co najmniej dwóch słów oraz towarzyszących im gestów, bardzo szybko nabywają nowe słownictwo i umiejętności komunikacyjne. Wiedza ta może prowadzić do zmian w sposobie, w jaki najmłodszy postrzegają gesty towarzyszące mowie. Badania empiryczne pokazują, że dzieci spontanicznie łączą mowę i gesty, naśladują zachowania komunikacyjne innych osób oraz rozumieją i wykonują gesty wspomagające, czy rozszerzające, komunikację werbalną. Nie ma jednak zbyt wielu badań eksperymentalnych dotyczących okresu, w którym następuje zmiana funkcji znaku językowego w formie gestu: kiedy dokładnie dzieci w wieku od 2 do 3 lat zaczynają postrzegać gesty bez towarzyszącej mowy jako potencjalnie informacyjne elementy komunikacji. W rozprawie pt. „Uwaga na znaki! Wyłanianie się funkcji znaku językowego u dzieci pomiędzy drugim a trzecim rokiem życia.”, skupiam się na roli gestów w rozwoju językowym dzieci w wieku 24, 30 i 36 miesięcy. Celem pracy jest prześledzenie powstawania umiejętności rozumienia znaku – zdolności świadomego postrzegania znaków jako nośników znaczeń – oraz sprawdzenie, czy to możliwe, że umiejętność ta pojawia się wcześniej w gestie niż w mowie. Z badań lingwistycznych wynika, że w obserwowanym okresie dzieci zaczynają rozumieć funkcje znaków i posługiwać się nimi w sposób coraz bardziej świadomy, bez względu na system semiotyczny.

W badaniu pytam o rozwój rozumienia wyizolowanych gestów w procesie przyswajania języka. W pracy przyglądam się temu zjawisku w trzech grupach wiekowych dzieci i skupiam się na mowie oraz dwóch rodzajach gestów ikonicznych:

- Gesty odgrywające (związane z czynnością dotyczącą przedmiotu, również poprzez metonimię);
- Gesty reprezentujące (związane z kształtem/formą przedmiotu);

Trzy pytania badawcze, które zadaję w pracy, obrazują z jak złożony jest obserwowany problemem:

1. Pytanie badawcze nr 1 dotyczy zmiany w postrzeganiu gestów ikonicznych, związanej z wiekiem: Czy rozumienie znaków werbalnych i gesturalnych zmienia się w okresie przejściowym między 24 a 36 miesiącem życia dziecka?
2. Pytanie badawcze nr 2 dotyczy dynamiki zmian w rozumieniu gestów ikonicznych, związanej z postrzeganiem gestów. Czy istnieje różnica w rozumieniu różnych typów gestów ikonicznych? Czy dzieciom łatwiej jest

zrozumieć gesty typu odgrywającego niż gesty typu reprezentującego? Czy zmiana rozumienia gestów ikonicznych jest związana z wiekiem?

- Pytanie badawcze 3 dotyczy zdolności dzieci do rozumienia gestów jako znaków przed rozwojem zdolności do rozumienia znaków werbalnych. Czy rozumienie mowy poprzedza czy następuje po umiejętności rozumienia gestów ikonicznych?

Eksperymentalna część projektu opiera się na badaniu w formie gry-zgadywanki, w której zadaniem dziecka jest obserwacja gestu lub odbiór słowa, oraz wskazanie jednego obrazka spośród czterech możliwości (ang. forced-choice task), który jest desygnatem tego gestu/słowa. Każde dziecko odgaduje 12 przedmiotów w trzech rundach, co daje w sumie 36 odpowiedzi. Odpowiedzi są kodowane pod kątem poprawnych i niepoprawnych dopasowań oraz analizowane ilościowo i jakościowo.

Rozprawa składa się z pięciu części. W rozdziale pierwszym omawiam dziedzinę językoznawstwa, psycholingwistyki i semiotyki kognitywnej oraz przedstawiam ich najważniejsze założenia w odniesieniu do badań nad gestami. Definiuję terminy, które są używane w pracy. Opisuję też znaczenie projektu dla badań nad etapami semiotycznego rozwoju dziecka. W rozdziale drugim, w sześciomiesięcznych interwałach, przedstawiam tło teoretyczne i badawcze dla rozwoju dziecka od narodzin do 36 miesiąca życia. Przedstawiam również stan naszej wiedzy w zakresie badań nad gestami u najmłodszych i omawiam lukę związaną z wiekiem, którą dostrzegam w badaniach. W rozdziale trzecim przedstawiam projekt własnych badań oraz omawiam zastosowane metody. Przedstawiam procedurę i szczegółowo opisuję grupy, z którymi pracuję. Kolejny rozdział, rozdział czwarty, podzielony jest na dwie części: w części pierwszej przedstawiam wyniki analizy ilościowej zebranych danych i omawiam je; w części drugiej przedstawiam wyniki analizy jakościowej zebranego materiału wideo i przyglądam się zachowaniom prezentowanym przez dzieci podczas interakcji. We wnioskach podsumowuję wyniki, zamykam pętlę konceptualno-empiryczną, przedstawioną w rozdziale pierwszym, proponuję zaktualizowaną tabelą dotyczącą semiotycznego rozwoju dzieci, opisuję ograniczenia projektu oraz nakreślam przyszłe kierunki badań nad gestami.

8.05.2023

Bart - FL